

**Магдисюк Людмила Іванівна,**  
доцент кафедри практичної та клінічної психології  
Східноєвропейського національного університету  
імені Лесі Українки

**Павлова Богдана Василівна,**  
студентка IV курсу факультету психології та соціології  
Східноєвропейського національного університету  
імені Лесі Українки

## **ПСИХОКОРЕКЦІЙНА РОБОТА ПРАКТИЧНОГО ПСИХОЛОГА З НЕПОВНОЛІТНІМИ ПРАВОПОРУШНИКАМИ**

**Постановка проблеми.** На сьогоднішній день стрімко поширюється злочинність серед неповнолітніх, традиційні методи боротьби і покарання є

недостатньо дієвими. Тобто, немає ознак того, що вище зазначені заходи допомогли б остаточно змінити спосіб життя неповнолітнього у суспільстві. Навпаки, природною реакцією на жорстокість стає ще більша жорстокість та агресія, що призводить тільки до зростання рівня злочинності і рецидивів. Важливо проводити відповідну роботу з такими особами, яка буде спрямована на зміну визначених особливостей психіки, тобто станів, ознак, процесів і котра допоможе зменшити поширення злочинності серед даної категорії осіб.

**Мета дослідження.** Провести теоретичний аналіз особливостей підліткового віку та дослідити теоретичні аспекти психокорекційної роботи. За допомогою результатів нашого дослідження з'ясувати суть, особливості та алгоритм психокорекційної роботи з неповнолітніми правопорушниками.

**Результати дослідження.** Підлітковий вік характеризується різноманітними змінами, котрі присутні у кожній сфері розвитку. Саме у цей період відбувається так званий перехід від типу стосунків, коли підлітки беруть на себе роль дорослого, сприймають себе зовсім по-іншому, бажаючи бути рівноправними із дорослими. Сприятлива форма переходу до нового типу стосунків можлива, якщо дорослий сам проявляє ініціативу, перебудовуючи своє ставлення до підлітка, тобто, сприймає його з усіма змінами, баченням світу тощо. На жаль, зазвичай, відбувається навпаки – підлітки відчужуються від дорослих, оскільки відсутнє розуміння та підтримка, яка є досить потрібною на даному етапі життя. Тому підлітки розвивають власну, інтимну сферу спілкування, власне комфортне середовище, і тоді вже нав'язлива увага дорослих викликає протест, який, як варіант, може викликати девіантну та делінквентну поведінку. Важливо давати можливість підліткам самовиражатися, створювати їх власні особистісні стосунки, можливість саморозвитку і, звичайно ж підтримку, але не гіперопіку та критику. Тому основні психологічні потреби підлітка – це прагнення до спілкування з однолітками, прагнення до самостійності і незалежності, визнання своїх прав з боку інших людей [2, 112].

Варто сказати, що важливою є неусвідомлювана мотивація злочинної поведінки деяких неповнолітніх. Причин неусвідомлюваних мотивів злочинної поведінки є багато. Це в основному залежить від особливостей особистісного розвитку. Неусвідомлювані мотиви можуть бути пов'язані з неадекватною самооцінкою особистості молодого злочинця і, найчастіше, з дисгармонійною структурою його особистості. У деяких випадках неусвідомлювана мотивація злочинної поведінки носить компенсаторний характер, нерідко зв'язана з розвитком у підлітка комплексу неповноцінності, який може бути викликаний нерозумінням у сім'ї, приниженням тощо [3, 240].

Провівши теоретичне дослідження, встановлено, що на формування злочинної поведінки неповнолітніх впливає їхнє середовище (сім'я, школа, друзі), рівень морально-правової соціалізації, рівень інтелектуального розвитку. Також важливими є мотиваційна, емоційно-вольова сфери особистості, попередні стадії розвитку, наявність відхилень.

Аналіз результатів емпіричного дослідження, яке проводилося на базі одного із міських навчальних закладів серед вибірки із 30 осіб, котрі схильні до вчинення правопорушень чи вже вчиняли їх, підтвердили результати теоретичного дослідження – у досліджуваних низький рівень правової соціалізації, оточуюче середовище провокує на вчинення злочину, немає відповідних умов розвитку у сім'ях, відсутній один із батьків, а з іншим немає контакту. Також для оцінки рівнів розвитку особистості, типу поведінки,

мотиваційної та вольової сфери ми використовували методику "Тип поведінкової активності" Л. Вассермана та Н. Гуменюка, результати якої підтверджують перевагу типу А, який характеризується нездатністю до тривалої і стійкої концентрації уваги; нетерплячістю, прагненням робити все швидко, імпульсивністю, емоційною нестриманістю в суперечках, невмінням до кінця вислухати співрозмовника; певною агресивною поведінкою. Для діагностики типу акцентуації характеру ми використали методику Леонгарда – Смішека, результати якої показали перевагу збудливого, дистимічного та емотивного типу, тобто збудливий тип характеризується не стійкістю емоційної сфери, активністю, неврівноваженістю, схильністю до девіантної поведінки. Емотивний характеризується тим, що дуже часто у всіх починаннях особа керується емоціями, не мислить раціонально, збудливий, емоційний. Для дистимічного типу, навпаки, характерний негативний настрій, пригніченість, притупленість емоцій.

Відповідно, до результатів теоретичного та емпіричного дослідження, за допомогою яких виявлено особистісні і зовнішні чинники, котрі формують злочинну поведінку серед неповнолітніх, нами був досліджений аспект психокорекційної роботи із неповнолітніми.

Психокорекція – це вид діяльності психолога, котрий спрямований на корекцію недоліків у психіці та поведінці людини, які не мають характеру захворювань [4, 640].

Сама психокорекційна робота складається із певних стадій та етапів до яких відносять: діагностичну, настановчу, корекційну, стадію оцінки ефективності корекційних дій. Тобто, діагностична стадія характеризується виявленням чинників ризику, діагностикою особистості, формуванням програми психокорекційної роботи. На настановчій стадії відбувається формування бажання співпраці із психологом, віри у себе. Суть корекційної стадії полягає у самому процесі корекції, переході від негативної фази до позитивної, оволодіння певними способами діяльності. Заклучна фаза характеризується дослідженням змін, які відбулися під впливом психокорекційної роботи [1].

Для психокорекційної роботи можемо використовувати арт-терапію, казкотерапію, тренінги (як групові, так і індивідуальні), піскову терапію, певні види бесіди, ігротерапію [5].

**Висновки.** За результатами теоретичного та емпіричного дослідження було встановлено характеристики неповнолітніх правопорушників, що впливають на формування злочинності серед неповнолітніх. Досліджено особливості підліткового віку, ризику, які несуть у собі загрозу виникнення протиправних дій. Встановлено, що на формування злочинної поведінки неповнолітніх впливає їх оточуюче середовище (сім'я, школа, друзі), рівень морально-правової соціалізації, рівень інтелектуального розвитку. Також важливими є мотиваційна, емоційно-вольова сфери особистості, попередні стадії розвитку, наявність чи відсутність відхилень. Досліджено поняття та етапи психокорекційної роботи із неповнолітніми злочинцями. Зазначено методи, які може використовувати практичний психолог у психокорекційній роботі із даною категорією осіб.

#### Список літератури

1. Абрамова Г. С. Практическая психология. – М. : Академический Проект, 2001. – 480 с.

2. Вікова та педагогічна психологія: Навч. посібн. / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. 3-тє вид., випр. і доп. – К. : Каравела, 2012. – 112 с.
3. Коновалова В. О., Шепітько В. Ю. Юридична психологія : Підручник. – К., 2004. – 240 с.
4. Шапар В. Б. Сучасний тлумачний психологічний словник. – Х., Прапор, 2005. – 640 с.
5. <http://diplomukr.com.ua/news/2009/07/22/1021>